

Л. В. Молдаван

Приватне підсобне господарство

ПРИВАТНЕ ПІДСОБНЕ ГОСПОДАРСТВО. Особисті підсобні господарства до переходу України на засади ринкової економіки представляли сімейну форму господарювання в аграрному секторі. У процесі проведення аграрної реформи у їхньому розвитку відбулися суттєві зміни:

- здійснено уніфікацію форм ведення особистих підсобних господарств шляхом вилучення із законодавства України «колгоспного двору» (див. [Колгоспи](#)) як форми ведення таких господарств;
- закріплено можливість приватизації земельних ділянок, наданих у користування громадянам для ведення особистих підсобних господарств, та встановлено розмір загальної площі земельної ділянки, що може знаходитися у приватній власності громадянина (не більше 2 га);
- законодавством передбачено можливість розширювати площі земельних ділянок для ведення особистих підсобних господарств у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю) та її спадкування;
- закріплено право приватної власності на землю та майно;
- встановлено нові підходи в оподаткуванні земельних ділянок для ведення особистого підсобного господарства;
- унормовано тотожність понять «особисте підсобне господарство» (ст. 56 Земельного кодексу УРСР 1990) та «особисте селянське господарство» (ст. 33 Земельного кодексу України 2001).

Відносини, пов'язані з веденням особистого селянського господарства, врегульовані Конституцією, Земельним і Цивільним кодексами України, Законом України «Про особисте селянське господарство» (2003, з подальшими змінами), іншими нормативно-правовими актами. Профільний Закон визначає особисте селянське господарство як господарську діяльність, яку проводить без створення юридичної особи фізична особа індивідуально або особи, які знаходяться у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, перероблення і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг із

використанням майна особистого селянського господарства, зокрема і у сфері сільського зеленого туризму.

Діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької, проте особисті селянські господарства підлягають обліку відповідними сільськими, селищними, міськими радами. Тому вони входять у сферу законодавчого регулювання. На відміну від фермерського господарства вони не є юридичними особами і не можуть використовувати працю найманих осіб за договором. Члени особистого селянського господарства — особи, які забезпечують себе роботою самостійно, належать до зайнятого населення за умови, що робота у цьому господарстві для них основна, та беруть участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні на добровільних засадах. В умовах ринкових аграрних перетворень особисті селянські господарства посилили набуті у минулому функції та значно розширили їх. У сфері економіки це стосується більш повного забезпечення власних потреб у сільськогосподарській продукції, нарощування товарних продовольчих ресурсів для суспільства, розширення сімейного підприємництва, вирішення питання конверсії особистих доходів і заощаджень у виробниче нагромадження.

Трансформація соціальних функцій пов'язана з перетворенням особистого селянського господарства у місце прикладання праці більшої частини працездатного сільського населення, залученням до активної праці пенсіонерів, домогосподарок, інших категорій непрацездатного населення; збереженням культурних традицій українського землеробства; трудовим вихованням та професійною орієнтацією молоді. Значно розширено екологічні функції: формування господарського бережливого ставлення до землі, природи, дотримання екологічних методів ведення господарства, що водночас є місцем проживання його членів, естетично-екологічне облаштування території господарства.

Нині даний сектор продовжує виконувати важливу роль у продовольчій системі України, займаючи третину в загальних обсягах виробництва продукції сільського господарства. При цьому господарства населення, як і раніше, спрямовують свою діяльність переважно на виробництво трудозатратних видів продукції сільського господарства, витісненої зі структури виробництва агропромислово-торгових структур. Тут виробляють від 50-ти до понад 98-ми % яєць, продукції вівчарства та кролівництва, плодів і ягід, овочів, меду, картоплі. Понад 600 тис. цих господарств за площами землекористування відповідають європейським фермерським господарствам, 150 тис. з них мають у своєму розпорядженні 5 га угідь і більше, 60 тис. — понад 10 га. Господарства населення разом із фермерськими господарствами та іншими малими і середніми суб'єктами аграрної діяльності, безпосередньо прив'язаними до відповідної сільської поселенської мережі, паралельно з господарськими функціями несуть найбільше навантаження, пов'язане із розвитком

сільських територій. Євроінтеграційна орієнтація України зобов'язує інституціалізувати особисті селянські господарства із землекористуванням від 2 га угідь у статусі сімейних фермерських господарств, що сприятиме формуванню вітчизняного фермерського укладу.

Рекомендована література

1. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика. К., 2012;
2. Булавка Л. В. Державне регулювання розвитку особистих селянських господарств населення в Україні // Агросвіт. 2013. № 10;
3. Курило В. І., Гаєвець М. В. До питання правового регулювання відносин у сфері діяльності особистих селянських господарств в Україні // Наук. вісн. публіч. та приват. права. 2016. Вип. 3;
4. Толкач С. М. Господарська та підприємницька діяльність особистих селянських господарств: суперечливість законодавства // Мат. Наук.-практ. семінару «Інтеграція юрид. науки та практики з питань регулювання підприємниц. діяльності як основа сталого розвитку вітчизн. законодавства» (Чернігів, 6 груд. 2016). Чг., 2016;
5. Аграрна політика для селянських фермерських господарств та їх об'єднань: світовий досвід для України. Ч. 1. К., 2021.

Бібліографічний опис:

Приватне підсобне господарство / Л. В. Молдаван// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890792>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).